

Jan Krajczyński

"La remunerazione degli avvocati nei giudizi di nullità matrimoniale", Graziano Mioli, Città del Vaticano 2009 : [recenzja]

Ius Matrimoniale 17 (23), 217-221

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**GRAZIANO MIOLI, LA REMUNERAZIONE DEGLI AVVOCATI
NEI GIUDIZI DI NULLITÀ MATRIMONIALE, CITTÀ DEL
VATICANO 2009, SS. 337.**

Zobowiązania natury finansowej, jakie przychodzi ponosić człowiekowi, często rodzą u niego wielorakie skojarzenia negatywne, w tym pytania o słuszność obciążeń, wątpliwości dotyczące wielkości nałożonych ciężarów, a nawet przypuszczenia o możliwości popełnienia nadużyć. Wspomniane pytania przybierają szczególnie jaskrawą postać w sytuacji, gdy przychodzi ponosić wydatki związane z dochodzeniem podmiotowych praw na forum sądu kościelnego. Nie dziwią zatem dyskusje, podejmowane również w środkach masowego przekazu, dotyczące kosztów procesów kościelnych, w tym nader popularnych w ostatnich latach procesów o stwierdzenie nieważności małżeństwa kanonicznego. Zdarza się przy tym, iż uczestnicy takich dysput, nie rozróżniając kosztów procesu, jakie z tytułu prowadzenia sprawy strony ponoszą wobec kompetentnego sądu, od tych, które wynikają z tytułu podpisania stosownej umowy z adwokatem lub pełnomocnikiem reprezentującym ich interesy przed sądem, przekazują opinii publicznej nieprawdziwe informacje o faktycznych wydatkach związanych z procesem. Bywa też, że pracownicy trybunałów kościelnych otrzymują od stron procesowych skargi o nieuczciwościach natury finansowej, jakich rzekomo dopuszczają się wobec nich prawnicy, z których pomocy korzystają dochodząc swoich praw przed sądem kościelnym.

Graziano Mioli – doktor nauk prawnych, adwokat Apostolskiego Trybunału Roty Rzymskiej, adwokat w Kościelnym Trybunale Regionalnym Flaminio i w sądzie cywilnym w Bolonii oraz adwokat w sądzie kasacyjnym – świadom wspomnianych dyskusji w kwestii obciążeń finansowych ponoszonych przez strony procesu kościelnego, podjął się analizy zagadnienia wynagrodzenia adwokatów, którzy biorą czynny udział w procesie o nieważność małżeństwa. Efektem jego badań jest rozprawa, którą opublikowało Wydawnictwo Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie, zatytułowana *La remunerazione degli avvocati nei giudici di nullità matrimoniale*.

Pracę tworzą: wykaz skrótów, dwie przedmowy (jedna z 2001 r., kiedy autor zaprezentował niniejszą pracę jako dysertację w przewo-

dzie doktorskim, druga – z roku 2009, poprzedzająca aktualne wydanie dzieła), wprowadzenie, cztery rozdziały ze zwięzłymi streszczeniami, pięć aneksów, bibliografia, obszerne wnioski, dokonane w perspektywie nowych unormowań, zawartych w Instrukcji dla sądów diecezjalnych i międzydiecezjalnych dotyczącej prowadzenia spraw o stwierdzenie nieważności małżeństwa *Dignitas connubii* z 25 stycznia 2005 r. i w Prawie własnym Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej *Antiqua ordinatione* z 21 czerwca 2008 r.

Rozdział I rozprawy autor poświęca adwokatom w procesach o nieważność małżeństwa (s. 17-98). Podejmuje on kolejno następujące kwestie szczególne: figura prawna adwokata, nieodzowność i celowość udziału adwokata w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa, wymogi natury osobowej, jakie powinni spełniać adwokaci, funkcja adwokatów w procesach o nieważność małżeństwa w świetle Magisterium Biskupa Rzymskiego, wnioski. G. Mioli znakomitą część rozważań poświęca tu przymiotom, które – w myśl przepisów powszechnego prawa kanonicznego – powinien posiadać człowiek pełniący zadania adwokata we wspomnianym procesie małżeńskim. Autor wymienia i szeroko omawia następujące elementy, które przesądzają o kwalifikacjach kandydata na taki urząd: pełnoletniość; nienaruszona sława; przynależność do Kościoła katolickiego, chyba że biskup diecezjalny zezwoli inaczej; posiadanie doktoratu z prawa kanonicznego lub przynajmniej prawdziwej biegłości w zakresie prawa kanonicznego; formalna aprobata biskupa diecezjalnego.

W rozdziale II pracy autor traktuje o adwokatach prywatnych (s. 99-184). Najpierw podejmuje on kwestię szczególnego zaufania, jakie charakteryzuje relację: klient – adwokat i adwokat – klient. Następnie analizuje jeden ze specyficznych aspektów tej relacji, mianowicie słuszne i sprawiedliwe honorarium adwokata. Tu podejmuje on m.in. zagadnienie systemu tariff wynagrodzeń w trybunałach kościelnych, jakie kompetentna władza wykonawcza określa celem zagwarantowania stosownej przejrzystości zarobków prawników, ich kontroli i wyrugowania nadużyć finansowych. Dalej autor analizuje List okólny Najwyższego Trybunału Sygnatury Apostolskiej do arcybiskupów moderatorów trybunałów regionalnych oraz arcybiskupów i biskupów diecezjalnych w Italii z 14 października 1972 r. Wreszcie G. Mioli podejmuje takie kwestie szczególne, jak: zakaz układania się adwokata o wygórowane wynagrodzenie, o jakim jest mowa w kan. 1488 § 1 KPK; sankcje dyscyplinarne w przypadku przekroczenia wymie-

nionego przepisu prawa; zasady deontologii sądowej właściwe dla przedstawicieli zawodu adwokackiego, nieistnienie izb adwokackich w kanonicznym porządku prawnym.

W rozdziale III dysertacji autor pisze o adwokatach we Włoszech jako przedstawicielach wolnych zawodów, na podstawie norm Konferencji Episkopatu Italii z 18 marca 1997 r. dotyczących systemu administracyjnego kościelnych trybunałów regionalnych włoskich, kwestii ekonomicznych trybunałów kościelnych i działalności mającej na celu obronę prawną stron (s. 185-232). G Mioli skupia tu swoją uwagę na następujących kwestiach szczególnych: normy w zakresie administracji trybunałów kościelnych; cennik usług we włoskich sądach cywilnych; tabela honorariów wg Postanowień Rady Stałej Biskupów Konferencji Episkopatu Italii dotyczących kryteriów wynagrodzenia pracowników kościelnych trybunałów regionalnych włoskich z 19-22 stycznia 1998 r.; mechanizmy uiszczania wymienionego honorarium; praktyka w zakresie opłaty kosztów adwokata w Kościelnym Trybunale Regionalnym Flaminio w Bolonii.

Ostatni, czwarty rozdział pracy autor poświęca innym figurom prawnym adwokata (s. 233-278). Najpierw traktuje o adwokacie z urzędu i jego bezpłatnej pomocy prawnej. Następnie podejmuje kwestię udziału w procesie o nieważność małżeństwa kanonicznego stałego pełnomocnika i jego wynagrodzenia. W końcu skupia uwagę na działalności tej ostatniej grupy prawników, realizowanej w Italii. W tym przypadku G. Mioli analizuje kolejno następujące kwestie: warunki przyznania pełnomocnika stałego; kwalifikacje osobowe pełnomocników, określone przez prawo partykularne; obowiązki szczególne pełnomocnika stałego; jego wynagrodzenie.

Liczne wnioski autora, stanowiące efekt krytycznej analizy obowiązujących regulacji prawnych w zakresie kosztów sądowej pomocy prawnej, posiadają wyraźne zabarwienie praktyczne. Wskazują zarazem na potrzebę systemowego i odpowiadającego aktualnym warunkom uregulowania tej jakże żywotnej sfery życia kościelnego. W przypadku podjęcia prób unormowania kwestii wynagrodzenia usług adwokatów autor zaleca wzięcie pod uwagę następujących czynników: prawo stron do korzystania ze skutecznej obrony, w tym do uzyskania pomocy prawnika; rozsądne granice kosztów procesu o nieważność małżeństwa; prawo adwokata do wynagrodzenia słusznego, sprawiedliwego i adekwatnego do godności jego zawodu; wyrugowanie możliwych nadużyć finansowych. Wszystkie te przesłanki,

jak podkreśla G. Mioli, należy traktować kumulatywnie. Niezwykle cenne są wreszcie uwagi autora dotyczące zapewnienia przez kredytodawców pomocy prawnej odpowiednich gwarancji w zakresie moralności oraz przygotowania teoretycznego i praktycznego. Traktując nt. merytorycznych i moralnych kwalifikacji adwokatów, G. Mioli stanowczo podkreśla, że strony mają prawo do pomocy prawnej autentycznych specjalistów, tj. osób bardzo dobrze przygotowanych do pełnienia zawodu, które legitymują się nie tylko stosownym dyplomem i świadectwami odbytych szkoleń, ale również wieloletnim doświadczeniem w zakresie obrony przed sądami kościelnymi. Autor, świadom tego, że niekompetencja i nieuczciwość prawnika godzi tak w dobro adwokatów, jak i samego Kościoła, nie omieszcza tu wskazać konkretnych środków, także dyscyplinarnych, jakie biskup diecezjalny i oficjał mogą wykorzystać: 1) w celu wykluczenia niekompetencji i nadużyć finansowych adwokatów; 2) w przypadku zaistnienia uzasadnionego podejrzenia dopuszczenia się bezprawia ze strony prawnika; 3) w razie stwierdzenia takiego bezprawnego działania. Pośród wspomnianych środków prawnych należy zwrócić szczególną uwagę na te o charakterze prewencyjnym, mianowicie na: konieczność szczegółowego określenia przymiotów, jakie powinien spełniać adwokat; ścisłą selekcję kandydatów na adwokatów, z rygorystycznym przestrzeganiem zasad dotyczących kwalifikacji osobowych prawników, gdzie wyjątki należy ograniczyć do minimum i zarezerwować jedynie dla profesorów szkół wyższych; skuteczną i skrupulatną kontrolę obyczajności adwokatów; odpowiedni monitoring ich działalności; systematyczne szkolenie zawodowe; zagwarantowanie adwokatom wynagrodzenia, które nie daje pretekstu do nadużyć w tym względzie.

Interesującym elementem rozprawy są wszelkie odniesienia G. Mioli do specyficznych doświadczeń włoskich, w tym do tych szczególnie bliskich autorowi, a związanych z działalnością Kościelnego Trybunału Regionalnego Flaminio. Nie sposób tutaj nie dostrzec i nie docenić tak konkretnych informacji autora, które można wykorzystać w działalności innych sądów, jak choćby te dotyczące procedury podpisywania stosownych umów o udzielenie pomocy prawnej czy narzędzi kontroli treści wspomnianych umów, w tym także tych stosujących się do wielkości zobowiązań i sposobu ich uiszczenia.

Wartość poznawczą pracy w istotnej mierze pomnażają też stosownie załączniki. Autor przedstawia w nich kolejno wybrane przepisy kościelnego prawa partykularnego odnoszące się do: przymiotów oso-

bowych adwokatów prywatnych, kosztorysu usług sądowych w procesie o nieważność małżeństwa w trybunale I i II instancji; stosownej umowy zawieranej pomiędzy prawnikiem a stroną procesową; formalnego określenia wielkości honorarium adwokata i procedury jej ustalenia; wzoru umowy dotyczącej wynagrodzenia prawnika biorącego udział w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Całość opracowania jawi się jako znaczący i rzeczowy głos w dyskusji nt. gratyfikacji pracy adwokatów, których kompetentna pomoc dla stron uczestniczących w procesie o nieważność małżeństwa jest bardzo cenna. Uwagi i postulaty, przedłożone przez autora pracy, potwierdzają jego szczere zatroskanie najpierw o dobro Kościoła, dalej o zagwarantowanie niezbędnej przejrzystości w relacji klient – adwokat, wreszcie o uszanowanie fachowego i efektywnego udziału tego ostatniego w posłudze na rzecz prawdy i sprawiedliwości.

Lekturę dzieła należy nade wszystko polecić samym adwokatom, którzy podejmują jakiegokolwiek działania związane z dochodzeniem podmiotowych praw przed sądami kościelnymi. Ze wszech miar wskazane też byłoby zapoznanie się z jego treścią przez tych, którzy odpowiadają za kształt partykularnego prawa kościelnego, oraz przez wikariuszy sądowych, w których gestii jest organizacja pracy poszczególnych trybunałów diecezjalnych i międzydiecezjalnych.

Ks. Jan Krajczyński, UKSW Warszawa